

Mgr Dariusz P. Kała
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Instytut Europeistyki
Katedra Międzynarodowego i Europejskiego Prawa Prywatnego

Praca doktorska
Koncepcja normatywna
klauzuli porządku publicznego

STRESZCZENIE

Tematem pracy jest „Koncepcja normatywna klauzuli porządku publicznego”. Klauzula porządku publicznego jest klauzulą generalną występującą w wielu obszarach polskiego systemu prawa, a także w prawie międzynarodowym oraz w prawie Unii Europejskiej, oraz prawie krajowym państw europejskich. Klauzula ta występuje w prawie polskim szczególnie w obszarze postępowania cywilnego. Najczęściej w obrocie prawnym wykorzystywana jest w sądownictwie polubownym oraz międzynarodowym postępowaniu cywilnym.

Definicja legalna klauzuli porządku publicznego pojawiła się w Kodeksie postępowania cywilnego na skutek nowelizacji tegoż kodeksu po roku 2000. Jej definicja legalna brzmi następująco: podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. *Definiens* definicji klauzuli porządku publicznego nie usuwa niedookreśloności *definiendum*. Zwrotem niedookreślonym w *definiensie* jest słowo „podstawowe”. Także słowa „zasady” oraz „porządek prawny” wymagają dalszego odwołania się do ich definicji. Wykładnia definicji legalnej pozostawia otwartym pytanie, które zasady składają się na podstawowe zasady tworzące klauzulę porządku publicznego i czy zasady po ich wyspecyfikowaniu należy petryfikować w postaci katalogu zasad.

Nie ulega wątpliwości, że klauzula porządku publicznego stanowi klauzulę generalną. Spełnia bowiem ona wszystkie trzy kryteria właściwe dla tych instytucji prawnych tj. niedookreśloność, luz decyzyjny i odesłanie do wartości poza systemowych. Jednocześnie należy ją odróżnić od takich instytucji prawnych występujących m.in. w kodeksie

postępowania cywilnego jak: praworządność, interes społeczny, interes publiczny, porządek publiczny, polski porządek prawny.

Funkcją klauzuli porządku publicznego jest przede wszystkim ochrona własnego systemu prawnego przed stosowaniem prawa obcego lub uznawaniem i wykonywaniem zagranicznych orzeczeń sądowych, które pozostają w sprzeczności z aksjologią systemu prawnego obowiązującego na terytorium danego państwa.

Sąd powszechny bez względu na instancję i związaniem ustaleniami faktycznymi, dokonując kontroli w świetle klauzuli porządku publicznego, nie jest uprawniony do kontroli merytorycznej orzeczeń, w tym do prowadzenia postępowania dowodowego oraz dokonywania nowych ustaleń faktycznych.

Jednym z kluczowych zagadnień związanych z klauzulą porządku publicznego jest udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej zalicza się do tejże klauzuli oraz czy zasady te należy katalogować. Rozwiązaniem tego problemu jest skorzystanie z teorii wypracowanych na bazie rozważań na temat klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego. Wynika to z podobieństwa klauzuli porządku publicznego oraz klauzuli zasad współżycia społecznego. Doktryna prawa i orzecznictwo sądowe próbując odpowiedzieć na pytanie o zakres treściowy zasad współżycia społecznego zaproponowało dwie koncepcje: koncepcję normatywną i koncepcję sytuacjonistyczną zasad współżycia społecznego. Koncepcje te można zaaplikować do stosowania klauzuli porządku publicznego. W pracy sformułowano koncepcję normatywną i koncepcję sytuacjonistyczną klauzuli porządku publicznego oraz własne stanowisko w zakresie konkretyzacji klauzuli porządku i katalogowania zasad do niej zaliczanych. Należy więc uznać, że koncepcja normatywna klauzuli porządku publicznego stanowi priorytet w stosunku do koncepcji sytuacjonistycznej. Koncepcje te pozostają w nierozłącznym związku, przy czym koncepcja normatywna stanowi punkt wyjścia i powinna być uzupełniana koncepcją sytuacjonistyczną. Podstawą tego stanowiska jest przede wszystkim uznanie pewności prawa jako nadrzędnej wartości w systemie prawa.

Należy więc uznać, że katalogowanie zasad składających się na klauzulę porządku publicznego jest przede wszystkim zadaniem doktryny prawa. Katalogowanie tych zasad opiera się na refleksji teoretycznoprawnej zmierzającej do wyspecyfikowania konkretnych zasad składających się na tą klauzulę generalną oraz na rejestracji poglądów wyrażanych w judykaturze w konkretnych orzeczeniach, które w dalszej kolejności mogą układać się w linie orzecznicze. Katalog ten nie powinien petryfikować się w postaci konkretnych zapisów

ustawowych, gdyż doprowadziłoby to przesadnej kazuistyki prawa i w dalszej kolejności utraty przez klauzulę porządku publicznego charakteru klauzuli generalnej.

Katalog zasad składających się na klauzulę porządku publicznego powinien stanowić zobiektywizowany punkt odniesienia w świetle którego rozpatrywany jest dany stan faktyczny. Przy czym należy stwierdzić, że ostateczne usystematyzowanie katalogu zasad jest praktycznie niewykonalne. Wynika to z faktu, że życie społeczne nieustannie się rozwija, a w ślad za nim rozwija się system prawa. Niemożność „domknięcia” katalogu zasad składających się na klauzulę porządku publicznego nie może być jednak argumentem przeciwko katalogowaniu zasad tworzących klauzulę porządku publicznego. Zaniechanie tego katalogowania powodowałoby, że niedookreśloność tej klauzuli generalnej byłaby całkiem dowolna i w żaden sposób nie można by wypełnić jej jakkolwiek treścią. Niemożność „domknięcia” katalogu zasad tworzących klauzulę porządku publicznego sprawia, że nigdy nie utraci ona charakteru klauzuli generalnej w tym swojej niedookreśloności. Katalogowanie zasad sprawia jednak, że klauzula porządku publicznego staje się instytucją prawną bardziej „przewidywalną” dla podmiotu, który jest zainteresowany jej zastosowaniem.